

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

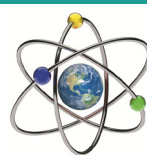

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 586 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
Murodova Madina Karim qizi	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharofova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
<i>Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi</i>	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
<i>Zarina Itolmasova</i>	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
<i>Hasanova Sumanbar Hamroqulovna</i>	
Разработка и внедрение виртуальных лабораторных работ по биохимии для студентов фармацевтических факультетов.....	222
<i>Мамадалиева Зарина</i>	
Abduqodir Shakuriyning ta'lim va tarbiya haqidagi umumiy qarash va g'oyalari: chuqur tahlil	226
<i>Ashurova Dilrabo Isroil qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi ..	230
<i>Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi</i>	
Badiiy-estetik qobiliyat tuzilmasi va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	233
<i>G. S. Kaxarova</i>	
Umumta'lim maktablarida informatika o'qitish asosida ta'limni raqamlashtirishning metodologik asoslari...	236
<i>Mamajanov Rakhmatilla Yakubjanovich</i>	
Shaxsda ma'naviy intellektni rivojlanishiga qadriyatlar yo'nalganligining ta'siri.....	240
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullayevna</i>	
O'qituvchilarning sun'iy intellekt bo'yicha kompetentligini rivojlantirishda metodik yondashuv	244
<i>Najmetdinova Nargiza Sayfetdinovna</i>	
Ismlarning ma'noliligi va ularni o'qitishda lingvopedagogik yondashuvlar	252
<i>Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich</i>	
Fitnes-aerobika mashqlaridan foydalangan holda sog'lomlashtirish mashg'ulotlari uslubiyati.....	258
<i>Shaxriddinova Laylo Nurxonovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalarining didaktik va "learning analytics"ning nazariy asoslari	262
<i>Sulaymanov Zulqaynar Rajabali o'g'li</i>	
Esse yozishni o'rgatishda zamonaviy metodlar.....	268
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Iqtisodiy matnlar tarjimasini o'rgatishda raqamli simulyatsiya va virtual reallik (VR) texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	272
<i>Xujanazarova Nozima Omonjonovna</i>	
Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ilmiy metodologik asoslari	275
<i>Axmedov Nodir Sadir o'g'li</i>	
Talaba-yoshlarda qo'shiq ijrochilik san'atini shakllantirishning zamonaviy pedagogik xususiyatlari: ta'lim islohotlari kontekstida yondashuv.....	279
<i>Begisbay Temirbayev</i>	
Xorijiy davlatlarda biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tajribasi va uni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari.....	283
<i>Hayitov Abdirasul Eshdavlatovich</i>	
Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalariga umumiy fizika kursini o'qitishda virtual laboratoriyalarning ahamiyati.....	286
<i>Abdurakibov Akmal Abdugaparovich</i>	
Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining gapirish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda yangi – "instruksional texnologiya" va sun'iy intellektga tayanib o'qitish metodologiyasi.....	290
<i>Abrorxo'ja Muminxo'jayev Muksumxodjayevich</i>	
Jaloliddin Rumiy fikrlarining hozirgi yoshlarga ta'siri	296
<i>Allayarov Doniyor Islom o'g'li</i>	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.....	298
<i>Aygul Aralbayevna Urazimbetova</i>	
Sud psixologik ekspertizasida travmatik tajriba (PTSD) fonida emotsional reaksiya va ko'rsatma sifati o'rtasidagi bog'liqlik.....	301
<i>Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda 4 "K" kompetensiyalarini rivojlantirishdagi muhim dolzarbliklar	307
<i>Idiyeva Gulchehra Izomovna</i>	

Bikaryer oilalarda gender rollar integratsiyasi jarayonidagi psixologik omillar.....	311
<i>Ishboboyeva Gulbarchin Rustam qizi</i>	
Talabalar mustaqil ta'limini tashkil etishda sun'iy intellekt texnologiyalarida foydalanish muammolari va yechimlari.....	315
<i>Karshiyeva Dilnoza Utkirjonovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning metakognitiv ko'nikmalarini shakllantirishda reflektiv yondashuv.....	319
<i>Laylo Baxtiyor qizi Axmedova</i>	
1939-1945-yillarda O'zbekiston hududida qishloq xo'jaligidagi paxtachilik va oziq-ovqat muammolari.....	323
<i>Mutallibjonov Boburmirzo Muzaffarovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarining tajriba oxiri jismoniy tayyorgarligi darajasi dinamikasi.....	328
<i>Samadov Sardor Sodiqovich</i>	
O'zbekiston umumta'lim maktablarida mazmun va til integratsiyalashgan o'qitish (CLIL) yondashuvining pedagogik va amaliy imkoniyatlari.....	335
<i>Tursunaliyeva Muattar Alisher qizi</i>	
O'rta maktab 11-sinf o'quvchilarining lug'at boyligini oshirishda turli metodlarning o'rni.....	340
<i>Xamzayeva Ruxshona Abdusamadovna</i>	
Umumta'lim maktablardagi ingliz tili o'quv darsliklari tahlili.....	344
<i>Xiloldinova Zulayho</i>	
Ingliz klassik adabiyoti orqali talabalar ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirishning innovatsion yondashuvlari.....	348
<i>Ziyotov Farruh Saodilla o'g'li</i>	
XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz dramasi janr va uslub xususiyatlari.....	352
<i>Sherqulova Zuloyho Dilshod qizi</i>	
Биохимическая роль витаминов как кофакторов в метаболических процессах организма.....	356
<i>М. У. Джалилов</i>	
ESL/EFL (ingliz tili ikkinchi/chet til sifatida) kontekslarida lug'at boyligini rivojlantirishda loyiha asosidagi ta'lim (PBL – Project-Based Learning): tajribalar, natijalar va O'zbekiston sharoiti uchun tavsiyalar.....	359
<i>Masharibova Sayyora Ahmedovna</i>	
Maktabga tayyorlov yoshidagi bolalarda kognitiv tezkorlikni rivojlantirishda multisensor yondashuvning samaradorligi.....	364
<i>Musratova Zilola</i>	
Yangi O'zbekiston sharoitida talabalarning tarixiy dunyoqarashini rivojlantirishda tarixiy ongning ahamiyati.....	367
<i>Shadibekova Dildora Fazildjanovna</i>	
O'zbekiston maktablarida ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: yuqori sinflarda eksperimental tadqiqot dizayni.....	371
<i>Ahmadjonova Diyora Dilshod qizi</i>	
Texnika oliy ta'lim muassasalarida umumiy kimyo kursini integrativ takomillashtirishning ilmiy metodik asoslari.....	376
<i>A. A. Xaydarov</i>	
Sport faoliyatida pedagogning o'rni.....	380
<i>Isoqov Nuriddin Halim o'g'li</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi yengil dizartriya nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalarning lug'at boyligini tekshirish.....	384
<i>Mamatova Aziza Bo'riboevna, Xayrulloeva Marjona Tuychi qizi</i>	
Sharqiy mintaqalarda ajrimdan keyingi erkaklarning psixologik holati: an'anaviylik va zamonaviylik o'rtasida.....	387
<i>Nazokat Xudoyqulova</i>	
Modellashtirish jarayonida "Geogebra" matematik dasturining imkoniyatlari.....	393
<i>O. Halimov, M. Jo'raqulova</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijodiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik psixologik asoslari.....	398
<i>Ozoda Tolipova, Jumaboyeva Zarnigor</i>	
Shaxsda psixologik barqarorlikni rivojlantirish omillari.....	403
<i>Ozoda Tolipova</i>	
Oilaviy qo'llab-quvvatlovsiz sportchilarda yolg'izlik hissi va depressiv belgilarning paydo bo'lishi.....	407
<i>Qaimova Gulmira Uchqun qizi</i>	

Duduqlanuvchi bolalar bilan olib boriladigan logopedik ishlarda oilaning o'rni	410
Raxmatova Elmira Shavkat qizi	
Ajrashgan oilalarda voyaga yetmagan bolalarning psixologik moslashuv darajasi	413
Ro'ziyeva Zilola Fayzulla qizi	
Rinolaliya nutq nuqsoniga ega bolalar bilan operatsiyadan oldingi davrda olib boriladigan logopedik ishlar	417
Shokirova Shaxnoza Dilmurodovna, Nig'matova Movluda Asatulla qizi	
Erta turmush qurish muammosining ijtimoiy psixologik asoslari	421
Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi	
Pedagogik kompetentlikni shakllantirishda raqamli texnologiyalarning ahamiyati	424
G'ofurova Mohidil Sayfutdin qizi	
Integrativ yondashuv asosida v-vi sinflarni raqamli texnologiya vositasida o'qitishning pedagogik va psixologik mezonlari	427
Abdug'afur Avliyoqulov	
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining akmeologik pozitsiyasini rivojlantirish	432
Aralova Dilafruz Dushaboy qizi	
Pedagogical Foundations for the Development of National Sports Within the Framework of Physical Education for Schoolchildren	436
Aximbetov Bayrambay Kanatbayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida zamonaviy integrativ metodlar asosida ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishning didaktik modeli	441
Boltayeva Xolida	
O'smirlarda gender infektsiya namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar	446
Karimova Gulhumor Shodi qizi	
Talabalarni psixologik treninglar asosida ijtimoiylashtirish omillari	449
Omonova Oyguil Qodir qizi	
Talabalarda boshoratlash ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy pedagogik masalalari	454
Rustamov Bektosh Ximmatovich	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining badiiy ijod qobiliyatlarini rivojlantirish tamoyillari	458
Saddinov Alisher Atadjanovich	
How to Teach Vocabulary in EFL Classrooms	462
Sarvinov Mirzaliyeva	
Urologiyani o'qitishda interaktiv, multimedia, raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi	465
Sayfedinov Sanjarbek Ikramovich	
Taekvondochilarni yillik siklda tayyorlashni rejalashtirish xususiyatlari	469
A. A. Nuriddinov	
Ingliz tilini chet tili sifatida o'rgatishda elektron korpuslar, KWIC, Word Sketch va Konkordans usullarini qo'llash	472
Amonova Mahbuba Olimovna	
Innovatsion pedagogik texnologiyalar yordamida maktabgacha ta'limda integratsiyalashgan ta'limni tashkil etish	476
Asqarova Dilafruz	
Maktab ta'limida o'quvchilar bilan munosabatlarni boshqarish (CRM) tizimlari bilan integratsiya	479
Hamzayeva Kamola Norbek qizi, Duvlanova Mashhura Fahriddin qizi	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish jarayonining psixologik asoslari	483
Ibragimov Aziz Tulkunovich	
Sensor afaziyada olib boriladigan logopedik ishlar mazmuni	487
Otajonova Dilrabo Ramil qizi	
Oilada shaxslararo munosabatlarning ijtimoiy-pedagogik tahlili	491
Palvannazirova Yulduz Hasanboy qizi	
Maktab o'quvchilari og'zaki nutqini metaforani o'qitish orqali rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (5–7-sinflar misolida)	495
Rustamova Dilfuzaxon Vohidjon qizi	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini baholash mezonlari va usullari	500
Tojiboyeva Shohistaxon Komiljonovna	

O'quvchilarning tanqidiy fikrlash salohiyatini aniqlashda PISA topshiriqlari asosida diagnostika metodikasi	504
<i>Jumayev Sanjar Soatmumin o'g'li</i>	
The Impact of Family, Environment and Early Childhood Development on Motivation	507
<i>Ayakulov Ulugbek Abdugaffor ugli</i>	
Talabalarning boshqaruv madaniyatini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari	511
<i>Hamdamova Mahzuna Tursunovna</i>	
Axborot xurujlari sharoitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini shakllantirish metodikasi	516
<i>Tojiboyeva Shohistaxon Komiljonovna</i>	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarni musiqaga qiziqtirishda pedagogik mahorat	520
<i>Adhamjonova Mubina Nosir qizi</i>	
Bo'lajak chet tili o'qituvchilarini tayyorlashda lingvo-akme integratsiyasi afzalliklari	525
<i>Davlatova Firuza Kamolovna</i>	
Ta'lim jarayonida loyiha metodidan foydalanishning asosiy tamoyillari	531
<i>Iminova Muhayyo Aslanbekovna</i>	
Enhancing Creative Communicative Competence in Senior Secondary Students Through Problem-Based Learning	534
<i>Jumaniyozova Muxayyo Sapparboyevna</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida kreativ yozma nutq kompetensiyasini shakllantirish strategiyasini takomillashtirish	539
<i>Rajabova Zebiniso Anvarovna</i>	
Ta'lim samaradorligini oshirishda zamonaviy yondashuvlar va ularning istiqbollari	543
<i>Raxmatov Uchkun Ergashevich</i>	
Сравнительный анализ теорий стресса: подходы селье, Лазаруса и Хобфолла в повседневных стрессовых ситуациях	551
<i>Туракулова Дурдона Боходировна</i>	
Xorij va O'zbekiston me'yoriy hujjatlarida o'qish kompetensiyasiga qo'yilgan zamonaviy talablar va ularning qiyosiy tahlili	555
<i>Soliyev Umidjon Yulchivoyevich</i>	
Talabalarda ekologik ong orqali yoshlar salomatligini saqlashni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarning klassifikatsiyasi	560
<i>Tadjibayeva Gavxaroy Ismailovna</i>	
Pedagogik innovatsiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etishning metodik asoslari	564
<i>Usmonov Maxsud Tulqin o'g'li</i>	
Quyi Zarafshon tabiatining antropogen omillar ta'sirida o'zgarishi va landshaftlarining antropogen modifikatsiyalanishi	568
<i>Samyayev Anvar Kadirovich</i>	
Nemis va o'zbek matbuotidagi huquqiy nutq: o'xshashliklar va farqlar	572
<i>Baxriddinova Muyassarxon Raximovna</i>	
Muammoli vaziyatlar asosida o'qitishning ta'lim samaradorligiga ta'siri: xalqaro va milliy tajribalar tahlili ...	575
<i>Mamadayupova Vasila Shonazarovna</i>	
Til o'rganish va qadriyatlar: aksiologik yondashuvning o'rni va imkoniyatlari	577
<i>Raxmatova Marjona Uktamovna</i>	
Pedagogik oliy ta'limda fikrlash dizayni metodini tatbiq etishning konseptual asoslari	580
<i>Rahmonova Shoxruza Sobirjon qizi</i>	

PEDAGOGIK OLIY TA'LIMDA FIKRLASH DIZAYNI METODINI TATBIQ ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI

Rahmonova Shoxruza Sobirjon qizi

ADPI Pedagogika va psixologiya
kafedrası assistent o'qituvchisi

Annotatsiya: Hozirgi kunda pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning ilmiy tafakkurini rivojlantirishga doir ko'plab amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. Pedagogik ta'limda zamon va rivojlanish talablari asosida yangicha yondashuvlarni izlash bilan bog'liq holda, oliy ta'lim muassasalari faoliyatida ilmiy yondashuv asosida ta'lim berish usuli ustuvor bo'lib bormoqda. Ilmiy tafakkur psixologiya, falsafa, mantiq, jamiyatshunoslik, fiziologiya, kibernetika va biologiya kabi ko'plab fan sohalarining tadqiqot obyekti bo'lib, turli aspektlarda keng va muntazam o'rganib kelinmoqda. Har qanday davlatning intellektual salohiyati uning ta'lim tizimi tomonidan yaratiladi va u davlatning barqaror hamda progressiv rivojlanishining asosiy va ajralmas omilidir. Fuqarolarning ta'lim sifati iqtisodiy rivojlanish imkoniyatlari va jamiyat turmush darajasini belgilaydi, texnologiyalar va zamonaviy bozor esa oliy ta'limni taqozo etadi. Jahon tajribasiga ko'ra, yuqori raqobat sharoitida innovatsion mahsulotni jahon bozoriga olib chiqish va uning samaradorligini uzoq muddat saqlab turish uchun tijorat korxonalarida dizayn-fikrlash uslubidan foydalanish talab etiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, ilmiy tadqiqot, ilmiy tafakkur, pedagogik, innovatsion, kompetensiya, talaba, bilim.

Abstract: At present, numerous practical initiatives to develop students' scientific thinking are being implemented in higher pedagogical institutions. In line with the search for new approaches to teacher education that meet contemporary developmental demands, instruction grounded in a scientific approach is becoming a priority in university practice. Scientific thinking is a subject of inquiry across many fields—including psychology, philosophy, logic, the social sciences, physiology, cybernetics, and biology—and has been widely and systematically examined. The intellectual potential of any country is shaped by its education system, which is the principal driver of sustainable, progressive national development. The quality of citizens' education determines the prospects for economic growth and the standard of living, while technology and modern markets make higher education essential. According to global practice, to bring innovative products to the world market and sustain their effectiveness over time in highly competitive conditions, commercial enterprises need to employ the design-thinking method.

Key words: education, scientific research, scientific thinking, pedagogy, innovation, competence, student, knowledge.

Аннотация: В настоящее время в высших педагогических учебных заведениях реализуется множество практических мероприятий по развитию научного мышления студентов. В связи с поиском новых подходов к педагогическому образованию, основанных на требованиях времени и развития, в деятельности вузов приоритет получает обучение, основанное на научном подходе. Научное мышление является объектом исследования многих дисциплин: психологии, философии, логики, социальных наук, физиологии, кибернетики и биологии; оно широко и систематически изучается с разных сторон. Интеллектуальный потенциал любой страны формируется её системой образования, которая является главным и незаменимым фактором устойчивого и поступательного развития государства. Качество образования граждан определяет возможности экономического развития и уровень жизни общества, а технологии и современный рынок требуют высшего образования. Согласно мировому опыту, для вывода инновационной продукции на глобальный рынок и сохранения её эффективности в условиях высокой конкуренции коммерческим предприятиям необходимо применять метод дизайн-мышления.

Ключевые слова: образование, научное исследование, научное мышление, педагогика, инновация, компетенция, студент, знание.

KIRISH

Hozirgi kunda pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning ilmiy tafakkurini rivojlantirishga doir ko'plab amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. Pedagogik ta'limda zamon va rivojlanish talablari asosida yangicha yondashuvlar usullarini izlash bilan bog'liq holda oliy ta'lim muassasalari faoliyatida ilmiy yondashuv vositasida bilim berish usuli ustuvor bo'lmoqda. Bu usulning amaldagi namunasi sifatida kafedralar qoshida ilmiy

tadqiqotlarga asoslangan holda tashkil etilgan “Ilmiy-amaliy muzey”, “Ilmiy adabiyotlar kutubxonasi”, “Seleksion tajribalar eksperimental maydonlari”, “Mintaqaviy tadqiqot markazi”, “Pedagogik innovatsiya markazi”, “Pedagogik ilmiy tadqiqotlar markazi”, “Kichik maktablar”, “Kovorking markazi” kabilarning tashkil etilganligini misol qilib keltirish mumkin. Shunday markazlarning tashkil etilishi talabalarning ilmiy tadqiqotlarga asoslangan ilmiy izlanishlarini yo'lga qo'yish, qo'llab-quvvatlash, rag'batlantirishning ma'muriy-tashkiliy tomonlariga asos bo'ladi.

Talabalarda ilmiy tafakkurni rivojlantirish fanlararo integratsiya samaradorligini ta'minlash orqali amalga oshadi. Fanlararo integratsiya samarali bo'lishi uchun uch tamoyilga asoslanishi zarur: kontekstualizatsiya, konseptualizatsiya va muammoga asoslangan ta'lim. Ya'ni, talabalar biron-bir loyiha ustida ishlash, real muammoni tadqiq qilish, unga yechim topish, “ilmiy mahsulot” yaratish jarayonida turli fanlardan olgan bilimlarini ma'lum bir kontekstga tadbiiq qiladilar. Buni kontekstualizatsiya deb yuritiladi. Ilmiy bilimlar, nazariyalar va hodisalar o'rtasidagi bog'liqliklarni ko'rishni o'rganish jarayoni esa konseptualizatsiya deb yuritiladi. Tabiiyki, bunday loyihalarni bir yoki ikki dars doirasida bajarish imkonsiz, ular uzoqroq muddatga mo'ljallangan bo'ladi va guruh (jamo) bo'lib ishlashni talab qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 20-apreldagi “Ilmiy-metodik va tadqiqot ishlari sifatini oshirish orqali ta'lim tizimini kompleks rivojlantirishni jadallashtirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-128-sonli qarori¹da ilmiy faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan bir qator vazifalar belgilandi:

- ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni, o'qitishning samarali shakl va usullarini, ta'lim sifatini baholash va monitoring qilishning zamonaviy tizimlarini joriy qilish;
- ta'lim tashkilotlarida o'qitish metodikasini takomillashtirish, zamonaviy talablar va ilg'or xorijiy tajriba asosida yangi darsliklar va o'quv-metodik majmualarni nashr qilish, tajriba-sinovdan o'tkazish va eksperimentizatsiya qilishni tashkil etish;
- ta'lim tashkilotlaridagi o'quv-tarbiya jarayonlari va kadrlarni tayyorlash sifatini monitoring qilishda, ta'lim oluvchilarning bilimi ta'lim standartlari va talablariga muvofiqligini tahlil qilishda ishtirok etish, O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifati sohasida xalqaro dasturlar va tadqiqotlar o'tkazilishini tashkil etish;
- ta'lim sohasini rivojlantirishga qaratilgan tahliliy va amaliy tadqiqotlar o'tkazish, ta'lim jarayonida jahon ilm-fani va texnologiyalari yutuqlaridan keng foydalanish bo'yicha ilmiy ishlanmalar va tavsiyalar tayyorlash.

Ushbu qarorda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda talabalar ilmiy-tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish borasidagi ishlarni amalga oshirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Pedagogik kadrlarning yuksak kasbiy tayyorgarligi ko'p jihatdan oliy ta'lim muassasalarida shakllantirilgan salohiyat, uning ta'limiy ehtiyojlarini qondirish va kasbiy tayyorgarlik darajasiga bog'liq. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim tizimini tubdan qayta ko'rib chiqish, professional bilimlarni egallash uchun imkoniyatlarni kengaytirish, yangi sharoitlarda va zamonaviy texnologiyalarda ishlashga qodir, yuksak ilmiy tafakkurga ega mutaxassislarni tayyorlash zarurati yuzaga keldi.

Ilmiy tafakkur kognitiv qobiliyat sifatida quyidagi tarkibiy qismlarga ega:

- muammoni qo'yishni shakllantirish va rivojlantirish;
- ilmiy savol qo'yishni shakllantirish;
- gipotezalar shakllantirish;
- tadqiqot materiallarini (artefaktlarni) shakllantirish va moslashtirish;
- ma'lumotlar/dalillarni yaratish;
- ma'lumotlar/dalillarni baholash;
- xulosalar shakllantirish;
- natijalarning tanqidiy tasnifi va yetkazilishini o'z ichiga oladi.

Talabalarda ilmiy tafakkurni rivojlantirish fanlararo integratsiya samaradorligini ta'minlash orqali amalga oshadi. Integratsiya samarali bo'lishi uchun kontekstualizatsiya, konseptualizatsiya va muammoga asoslangan ta'lim tamoyillariga asoslanishi kerak.

“Ilmiy tafakkur” tushunchasi tahlilini amalga oshirish avvalo “tafakkur” tushunchasini o'rganishni taqozo etadi. Tafakkur inson aqliy faoliyatining yuksak shakli hisoblanib, obyektiv voqelikning inson ongida aks etish jarayonini tavsiflaydi. Tafakkur atrof-muhitni, ijtimoiy hodisalarni, voqelikni bilish vositasi, inson faoliyatini amalga oshirishning asosiy sharti sifatida ko'riladi. Tafakkur sezgi, idrok va tasavvurga qaraganda voqelikni to'la va aniq aks ettiruvchi yuksak bilish jarayoni hisoblanadi.

¹ <https://lex.uz/docs/-6438903>

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ilmiy adabiyotlarda tafakkur voqelikdagi narsa va hodisalarni, ular o'rtasidagi bog'lanishlarni fikran umumlashtirib, vositali yo'l bilan aks ettirishi sifatida tavsif etiladi. Voqelik tafakkurda idrok va tasavvurgagina nisbatan chuqurroq va to'laroq aks etadi. Inson sezgi va idrok vositasi bilan bilish imkoniga ega bo'lmagan narsa va hodisalarning xususiyatlarini, ularning o'zaro bog'liqligi va munosabatlarini tafakkur vositasi orqali bilib oladi. Tafakkur inson miyasining alohida funksiyasi sifatida uning nerv-fiziologik asosi birinchi va ikkinchi signal segmentlarining o'zaro munosabatidan iborat bo'ladi. Tafakkur qilish orqali insonda fikr, mulohaza, g'oya, faraz vujudga keladi va ular shaxsning ongida tushuncha, qaror, xulosa shaklida ifodalanadi.

Talabalarining ilmiy tafakkurini rivojlantirish mavzusini tadqiq etishda bir qator olimlar izlanishlar olib borgan. Hususan, insonni aqliy rivojlantirish masalasi kishilik jamiyati taraqqiyotining barcha bosqichlarida mutafakkirlar, faylasuflar, tarixchilar, psixolog va pedagog olimlarning diqqat markazida bo'lib kelgan. Tafakkurning rivojlanishiga keng imkoniyatlar ochib berish yo'l-yo'riqlarini R. U. Mamaraimova quyidagicha ko'rsatgan:

- muammoning yuzaga kelishi va fikriy vazifaning shakllanishi;
- vazifaga javobni izlash va uni topish;
- topilgan javobni sub'yektiv yangilik sifatida idrok etish;
- erishilgan javobning to'g'riligini isbotlash, uni boshqa kishiga asoslab tushuntirish.

Talabalarda ilmiy tafakkurni rivojlantirish faqat ularning ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatiga yo'naltirish uchun emas, balki kasbiy-pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish uchun ham zaruriy vazifadir. Oliy ta'lim muassasasini yakunlagan talabalarining ilk mehnat faoliyatini pedagogik bilan boshlashi va pedagogik faoliyatda kuzatgan muammo yuzasidan ilmiy-tadqiqot ishi tayyorlashi eng samarali usul hisoblanadi. Yechimi noma'lum muammoni hal etish, o'rganilayotgan obyektga oid qonuniyatlarni amaliyotda qo'llash uchun kashf etish, yangi bilimlarni ishlab chiqish kasbiy-pedagogik faoliyat uchun muhimdir.

Talabalarni ilmiy-tadqiqot ishlariga jalb qilish bir necha bosqichda sodir bo'ladi. Dastlab, talabalar ilmiy tadqiqot elementlari bilan tanishadilar va fundamental fanlar asoslarini o'rganish bo'yicha mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Ushbu bosqichdagi ishning asosiy shakli – har qanday fanning dasturiy materiali doirasidagi o'quv va tadqiqot ishlarini olib borishdir. Talabalarining o'quv va ilmiy-tadqiqot ishlarining maqsadi – turli manbalardan yetishmayotgan bilimlarni mustaqil olishlari uchun sharoit yaratish, amaliy muammolarni hal qilishda ulardan foydalanishni o'rganish, turli guruhlarda ishlash orqali muloqot ko'nikmalarini egallash, tadqiqot ko'nikmalarini (muammolarni aniqlash, ma'lumot to'plash, kuzatish, eksperiment o'tkazish, tahlil qilish, gipoteza qurish, umumlashtirish), tizimli fikrlashni rivojlantirishdan iborat.

Keyingi bosqich – maxsus fanlarni o'rganish, talabalarni bitiruvchi kafedra faoliyatining ilmiy yo'nalishlari bilan tanishtirishdir. Bu bosqichda talabalar bevosita kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan olib boriladigan qo'shma ilmiy tadqiqot ishlariga jalb qilinadi. Talabalarda ilmiy tafakkurning rivojlanishida ilmiy tadqiqot ishlarida ishtirok etish imkoniyati muhim pedagogik shart-sharoit hisoblanadi. Talabalarining ta'lim yo'nalishiga mos ravishda ilmiy tadqiqot faoliyatiga jalb etish doimo samarali natija bergan.

N. Shermuxamedova ilmiy tadqiqot faoliyatini quyidagi turlarga bo'lib tahlil etadi:

1. **Individual ilmiy tadqiqot.** Yakka tartibda amalga oshiriladigan va kashfiyot yoki innovatsion ixtiro natijalari uchun shaxsiy javobgarlikni ko'zda tutadi. Bu turda olimning shaxsiy qiziqishlari doirasida maqsadli faoliyat amalga oshiriladi. Bunda ilmiy daraja va tadqiqotchining qiziqishlari doirasi muhim omil bo'ladi.
2. **Hamkorlikdagi ilmiy tadqiqot.** Ilmiy buyurtma asosidagi maqsadli faoliyat jamoaviy shaklda olib boriladi. Hamkorlikdagi ilmiy tadqiqotda maqsad va uni amalga oshirish yo'llari birgalikdagi reja asosida belgilanadi. Reja va hisobotlarda jamoaning ishtiroki aniq ifodalanishi lozim. Hozirgi kunda dolzarb bo'lgan fundamental, amaliy va innovatsion tadqiqot dasturlari ham jamoaviy ijod mahsuli hisoblanadi.
3. **Texnikaviy ilmiy tadqiqot.** Voqelikni amaliy (texnologik) o'zgartirish bilan bog'liq bo'lib, texnik ijod psixologik jihatdan ilmiy ijodga yaqin, ammo ayrim farqlarga ega. Texnikaviy tadqiqot tafakkurning ko'rgazmali-obrazli va ta'sirchan komponentlariga tayanadi. Tadqiqot jarayoni ixtirochilik va loyihalashtirishda namoyon bo'lib, amaliyot talablariga javob beradigan mexanizmlar, konstruksiyalar yaratishga olib keladi. Shu ma'noda, texnikaviy tadqiqot ratsional va utilitar xususiyatga ega.
4. **Badiiy ijod bilan bog'liq ilmiy tadqiqot.** Voqelikni estetik o'zlashtirish va odamlarning estetik ehtiyojlarini qondirish bilan bog'liqdir. Bu turda asosan ko'rgazmali-obrazli tafakkur ustuvor bo'lib, emotsional hodisalar asosiy komponent hisoblanadi. Badiiy ijod ijtimoiy ongning maxsus shakli – san'atning barcha turlarida namoyon bo'ladi.

5. Pedagogik ilmiy tadqiqot. Pedagogik jarayonda yangilik izlash va topishdan iborat. Uning birinchi bosqichi – o'zi uchun yangilikni kashf etish, pedagogik vazifalarni hal etishning nostandart vositalarini ishlab chiqish. Ikkinchi bosqich – boshqalar uchun ham yangilikni kashf etish, ya'ni novatorlikdir. Dastlabki tadqiqot faoliyatida tadqiqotchida ko'tarinki kayfiyat, o'z tadqiqotlaridan g'ururlanish va istiqbol belgilash kuzatiladi.

A. Choriyev "Inson falsafasi" asarida inson muammosini o'rganuvchi tadqiqotchilarning sa'y-harakatlari ikki yirik qutbga bo'ysunishi, birinchi qutb – insonning tabiiy-ijtimoiy mohiyatini o'rganuvchi fanlarning o'zaro aloqadorligini ta'minlashi zarurligini ta'kidlab, sotsiologumanitar va tabiiy-ilmiy yondashuvlar integratsiyasining ahamiyatini ko'rsatadi. Olima V. Karimova "...yetuk kadr bo'lish uchun shaxs nafaqat o'z iqtidori, bilimi va saviyasini oshirishi, balki jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar tizimiga tayyor bo'lmog'i, ijtimoiy faoliyatni boshqarishning ilmiy qonuniyat va qoidalarini mukammal egallamog'i zarur", – deya ta'kidlaydi.

N. Toshpo'latova o'z tadqiqot ishida "ilmiy dunyoqarash" tushunchasining nazariy va metodologik jihatlariga to'xtalib, ilmiy dunyoqarashning tarkib topishi talabalarning sog'lom turmush tarzini tanlashlariga imkon berishini ta'kidlaydi. Talabalar o'qituvchilar bilan hamkorlik jarayonida o'z ilmiy dunyoqarashlarini namoyon qiladilar. Ilmiy dunyoqarash ularning hayotiy barqarorligini ta'minlovchi muhim mezon sifatida xizmat qiladi. U tasodifan vujudga kelmaydi, balki ma'lum bilimlar va hayotiy tajribalarni o'zlashtirish natijasida shakllanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda oliy pedagogik ta'lim muassasalarida fikrlash dizayni (Design Thinking) metodining tatbiq etilishi, uning kontseptual asoslari va amaliy imkoniyatlarini o'rganish maqsad qilingan. Shu bois tadqiqotda ko'p komponentli metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyalar asosida ta'lim va innovatsion pedagogik texnologiyalar nazariyasi doirasida olib borildi. Fikrlash dizayni metodining asosiy g'oyalari, xususan inson markazidagi yondashuv, muammoni chuqur tahlil qilish, empatiya, prototiplash va sinov bosqichlari asos qilib olindi.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy-pedagogik usullar qo'llanildi:

- teoretik tahlil – fikrlash dizayni metodining nazariy asoslari, xorijiy va mahalliy ilmiy adabiyotlar hamda ilg'or tajribalar o'rganildi;
- tizimli yondashuv – pedagogik jarayonlardagi o'zaro bog'liqlik va strukturaviy elementlar aniqlab chiqildi;
- empirik usullar: so'rovnoma va intervyu – oliy ta'limdagi o'qituvchilar va talabalar fikrlari asosida ehtiyojlar aniqlandi;
- pedagogik kuzatuv – dars jarayonlarida fikrlash dizayni elementlarining mavjudligi kuzatildi;
- eksperiment – kichik guruhlar bilan fikrlash dizayni asosidagi mashg'ulotlar o'tkazilib, natijalar tahlil qilindi.

Tadqiqotning obyekti pedagogik oliy ta'lim tizimidagi ta'lim jarayoni, predmeti esa fikrlash dizayni metodini ta'limga tatbiq etishning kontseptual yondashuvlari va metodik imkoniyatlaridan iborat. Tadqiqotda O'zbekistonning bir nechta pedagogik oliy o'quv yurtlarida tahsil olayotgan bakalavr bosqichidagi talabalar hamda ushbu yo'nalishda dars berayotgan o'qituvchilar ishtirok etdi, jami ishtirokchilar soni – 554 nafarni tashkil etdi. Yig'ilgan ma'lumotlar sifat jihatdan (qualitative) va miqdor jihatdan (quantitative) tahlil qilindi. So'rovnoma natijalari SPSS dasturiy vositasi yordamida statistik jihatdan qayta ishlanib, grafik va jadval ko'rinishida aks ettirildi, intervyulardan olingan ma'lumotlar esa kontent-tahlil usuli orqali umumlashtirildi.

1-jadval: Kontent-tahlil usuli

№	Tajriba-sinov obyektlari	Yoʻnalishlar	Talabalar soni	Tajriba-sinov guruhlari	
				Tajriba guruhlarida	Nazorat guruhlarida
1	Andijon davlat pedagogika instituti	Pedagogika va psixologiya	61	30	31
		Pedagogika	59	29	30
		Boshlangʻich taʼlim	61	32	29
Jami			181	91	90
2	Namangan davlat pedagogika instituti	Pedagogika va psixologiya	62	30	32
		Pedagogika	61	31	30
		Boshlangʻich taʼlim	64	33	31
Jami			187	94	93

3	Qo'qon davlat pedagogika instituti	Pedagogika va psixologiya	61	31	30
		Pedagogika	63	30	33
		Boshlang'ich ta'lim	62	33	29
Jami			186	94	92
Hammasi			554	279	275

Tadqiqot quyidagi olimlar asarlari va konsepsiyalariga tayandi: T. Braun – Design Thinking asoschilaridan biri; N.V. Bystrova, S.A. Zinov'yeva – muammoli ta'lim va innovatsion yondashuvlar; D. Kellei – ijodkorlik va ta'limda dizayn tafakkuri; O'zbekiston Respublikasi ta'lim strategik hujjatlari va davlat dasturlari.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tajriba-sinov ishlari so'nggida talabalarning tajriba guruhidagi statistik ko'rsatkichlari nazorat guruhidagi statistik ko'rsatkichlardan yuqori ekanini ko'rish mumkin. Fikrlash dizayni metodi vositasida talabalarning ilmiy tafakkurini rivojlantirish texnologiyasi bo'yicha tajriba-sinov ishlari yakunida statistik ko'rsatkichlar oliy o'quv yurtlari kesimida taqqoslandi.

2- jadval: **Tajriba-sinov ishlari samaradorlik darajasining yakuniy solishtirma jadvali**

Tajriba guruhi	Tadqiqot obyektlari	Yuqori	O'rta	Quyi	Jami
	Andijon davlat pedagogika instituti	44	31	16	91
	Namangan davlat pedagogika instituti	46	33	15	94
	Qo'qon davlat universiteti	47	31	16	94
	Jami	137	95	47	279
Nazorat guruhi	Tadqiqot obyektlari	Yuqori	O'rta	Quyi	Jami
	Andijon davlat pedagogika instituti	26	31	33	90
	Namangan davlat pedagogika instituti	24	34	35	93
	Qo'qon davlat universiteti	27	31	34	92
	Jami	77	96	102	275

3-jadval: **Tajriba-sinov ishlari samaradorlik darajasining qiyosiy tahlili (son va foizlarda)**

Guruhlar	Talabalar soni	O'zlashtirish natijalari (% da)		
		yuqori	o'rta	quyi
Tajriba guruhi	279	137	95	47
		49	34	17
Nazorat guruhi	275	77	96	102
		28	35	37

Tajriba-sinov natijalari tahliliga ko'ra, tadqiqot jarayoniga jalb etilgan tajriba guruhidagi talabalarda nazorat guruhidagi talabalarga nisbatan bilim, ko'nikma va malakalar samarali shakllanganligi aniqlandi. Bu holatni obyektiv baholash uchun statistik tahlil amalga oshirildi, aniqlangan xulosagina tajriba-sinov ishlarining ilmiy, pedagogik, texnologik va metodik jihatdan to'g'ri va samarali olib borilganini tasdiqlaydi. Ta'kidlovchi tajriba-sinov davrida ham statistik tahlilni amalga oshirish uchun Styudent va Pirson metodlari tanlandi. Mazkur metod ikki guruhda qayd etilgan ko'rsatkichlarni aniqlash va obyektiv baholash imkonini beradi. Matematik-statistik metodning mohiyatiga ko'ra dastlabki bosqichda tajriba va nazorat guruhlarida qayd etilgan statistik ko'rsatkichlar tanlanmalar sifatida belgilandi hamda baho ko'rsatkichlari bo'yicha variatsion qatorlar hosil qilindi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ilmiy tafakkur talabalarning mustaqil izlanish va ilmiy-tadqiqot faoliyatida muhim kognitiv vosita hisoblanadi. Ilmiy tafakkurning shakllanishida analiz, sintez, taqqoslash, umumlashtirish kabi operatsiyalar asosiy rol o'ynaydi. Ilmiy tafakkur faqat nazariy bilim emas, balki amaliy faoliyatga yo'naltirilgan bo'lib, muammoni aniqlash, gipoteza ilgari surish, tanqidiy tahlil qilish va asoslangan xulosaga kelish faoliyatlari uchun "aqliy mexanizm" vazifasini bajaradi. Pedagogika oliy ta'lim muassasalari

talabalarining ilmiy tafakkurini rivojlantirish ularda zamonaviy bilimlarni egallash, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarga moslashish va kasbiy faoliyatga tayyorgarlikda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Fikrlash dizayni metodining nazariy tahlili uning asosida yotgan empatiya, ideatsiya, prototiplash, testlash kabi bosqichlar pedagogik faoliyatga samarali integratsiya qilinishi mumkinligini ko'rsatadi. Fikrlash dizayni talabani ijodiy va tanqidiy fikrlashini rag'batlantiruvchi uslub sifatida talabani faqat bilim egallovchi emas, balki faol muammo yechuvchi subyekt sifatida rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, fikrlash dizayni metodi orqali talabalarda ijtimoiy hamkorlik, analitik yondashuv va ijodiy intuitsiyaning uyg'unlashuvi ta'minlanishi mumkinligi asoslab o'tildi. Fikrlash dizayni metodining har bir bosqichi nazariy, metodologik va psixologik jihatlari hamda uni oliy pedagogik ta'limga tatbiq etish imkoniyatlari bilan asoslab berildi. Pedagogik ta'limda mavjud an'anaviy yondashuvlardan farqli o'laroq, muammoga asoslangan, kreativ va reflektiv o'qitish modellari orqali talaba tafakkurini rivojlantirish mexanizmi tavsiya etildi. Bu mexanizm fanlararo integratsiyaga tayanadi va o'quv jarayonida talabani fikrlash subyekti sifatida ko'rishga asoslanadi. Natijada talabalar "pedagogik mahsulot" shakllantira oladi, bunda fikrlash dizayni metodi nazariy bilimlar, real muammolar va pedagogik amaliyot bilan integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Tadqiqot ishida "Talabalarining ilmiy tafakkurini fikrlash dizayni metodi vositasida rivojlantirish" modeli takomillashtirildi. Modelning asosiy afzalligi – uning bosqichma-bosqich o'quv jarayonining barcha ishtirokchilarini – talaba, o'qituvchi, muammo, vazifa va natijani yagona tizimga birlashtirishidir. Ushbu modelda talabalarda ilmiy tafakkur muammoga asoslangan, guruhli, reflektiv va eksperimentga asoslangan yondashuv sifatida alohida ta'kidlab o'tildi. Modelning tatbiq etilishi talabalarining ilmiy bilimi, savol qo'yish ko'nikmasi, gipoteza yaratish, empirik tekshiruv, natijani tahlil qilish va baholash kompetensiyalarini rivojlantirish imkonini beradi. Bu model zamonaviy ta'lim talablari asosida talabani faol subyekt sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 20-apreldagi „Ilmiy-metodik va tadqiqot ishlari sifatini oshirish orqali ta'lim tizimini kompleks rivojlantirishni jadallashtirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida“gi PQ-128-son qarori // <https://lex.uz/docs/-6438903>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 19-apreldagi "Ilmiy va innovatsion faoliyat bilan shug'ullanib kelayotgan iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi 222-son qarori // <https://lex.uz/uz/docs/-5377538>
3. Sharapov Sh. Ilmiy maktablar – qadriyatlar uzviyligini ifodalovchi model sifatida // <https://edujournal.uz/1068/>
4. Lehrer R., Schauble L. The development of scientific thinking. Handbook of child psychology and developmental science 2.7, 2015. – p. 671-714.
5. Mamaraïmova R. U. Tafakkur bilish jarayoni sifatida. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры 2.5 (2022): 126-128.
6. Закирова А.Ф. Магистерская диссертация как научно-педагогическое исследование: учеб. пособие / А. Ф. Закирова, И. В. Манжслей. – Тюмень: Изд-во Тюменского государственного университета, 2013. – 128 с.
7. Али-Заде А. А. Философское и научное мышление (Аналитический обзор). Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 8, Науковедение: Реферативный журнал 1, 2022. – С. 28-59.
8. Гоголева И. В. Междисциплинарная интеграция в учебной деятельности студентов вуза в учебном процессе. Глобальный научный потенциал 11, 2014. – С. 44.
9. Mamaraïmova R. U. Tafakkur bilish jarayoni sifatida. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры 2.5 (2022): 126-128.
10. Choriyev A. Inson falsafasi. Inson to'g'risidagi falsafiy fikrlar taraqqiyoti. O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. Toshkent, 2007. – B. 45 (407).

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.